

โครงการพัฒนา

สวัสดิการชาวบ้าน

" การให้อ่างมีคุณค่า รับอ่างมีศักดิ์ศรี "

พธช.นโยบาย

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

เป็นการจัดสวัสดิการของชาวบ้าน โดงชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน
เป็นการให้ อย่างมีคุณค่า การรับอย่างมีศักดิ์ศรี
การอยู่ร่วมกันของคน ชุมชน และธรรมชาติ
อย่างเคารพซึ่งกันและกัน

โครงการพัฒนา

สวัสดิการชาวบ้าน

" การให้อ่างมีคุณค่า รับอ่างมีศักดิ์ศรี "

สวัสดิการชาวบ้าน

สารบัญ

การก่อเกิดกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน	3
กลุ่มเป้าหมายของกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน	4
เงินกองทุนมาจากไหน ?	4
บริหารกองทุนกันอย่างไร ?	5
เป้าหมายการดำเนินงาน	8
ของโครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน	
จะเข้าร่วมกองทุนได้อย่างไร ?	9
ระบบสวัสดิการชาวบ้านที่นำไปสู่ความมั่นคงในชีวิต	10
สิ่งที่ได้มากกว่าสวัสดิการคืออะไร ?	11

การก่อเกิดกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน

สังคมไทยมีวัฒนธรรมการอยู่แบบช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกัน ในอดีตเราเคยได้รับสวัสดิการจากธรรมชาติ หาเห็ดหาหน่อไม้จากป่าใกล้บ้าน หาปู ปลา ในแม่น้ำลำคลอง ยามเจ็บป่วยได้ยาจากสมุนไพรในป่า เพื่อนบ้านมาเฝ้าไข้ให้กำลังใจ มีปัญหาชีวิตมีศาสนาและผู้อาวุโสในชุมชนเป็นที่พึ่ง ฯลฯ นี่คือสวัสดิการที่ธรรมชาติและผู้คนมีให้แก่กันบนพื้นฐานของความเกื้อกูล มีน้ำใจ และเคารพซึ่งกันและกัน ระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ

ปัจจุบันถึงแม้ว่าภาครัฐจะจัดสวัสดิการให้กับประชาชนในรูปของตัวเงิน และสิ่งของช่วยเหลือ แต่ชุมชนหลายแห่งก็ยังคงรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อจัดสวัสดิการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครอบคลุมทุนทางสังคมที่มากกว่า “เงินตรา” แต่ก็ยังอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการเชื่อมโยงและขาดการสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบ

เครือข่ายองค์กรชุมชนจึงตระหนักร่วมกันถึงความจำเป็นต้องส่งเสริมพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมด้วยการฟื้นฟูสวัสดิการให้สามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการจัดสวัสดิการของชาวบ้าน โดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า การรับอย่างมีศักดิ์ศรี การอยู่ร่วมกันของคน ชุมชน และธรรมชาติอย่างเคารพซึ่งกันและกัน มีกระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ใช้หลักศาสนา และการมีส่วนร่วมของคนอย่างกว้างขวาง

กลุ่มเป้าหมายของ กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน

กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน เป็นกองทุนที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่หนึ่งๆ ด้วยความสมัครใจ เช่น ในระดับตำบล ภูมินิเวศน์ วิถีวัฒนธรรม ฯลฯ ที่ประสงค์จะดูแลซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกัน

เงินกองทุนมาจากไหน ?

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านเกิดขึ้นจากการที่ชาวชุมชนมาร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างระบบ ร่วมกันบริหารจัดการ และร่วมกันรับผลประโยชน์ จึงเป็นกองทุนที่ "ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ" ดังนั้นเงินกองทุนจึงได้มาจากการร่วมสมทบของสมาชิกในรูปแบบที่กองทุนแต่ละแห่งกำหนดขึ้นมา เช่น การออมวันละบาท การนำรายได้หรือผลกำไรจากกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาสมทบ เพื่อตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ

นอกจากนี้เงินกองทุนอาจมาจากแหล่งอื่นๆ เช่น การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรต่างประเทศ ตลอดจนดอกผลหรือรายได้จากการดำเนินงานของกองทุน

บริหารกองทุนกันอย่างไร?

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านมี 2 ระดับ คือ

1. กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน เพื่อให้เกิดระบบที่สมาชิกจะร่วมกันบริหารจัดการได้เต็มความสามารถและทั่วถึง จึงกำหนดเป็น กองทุนสวัสดิการระดับตำบล ภูมินิเวศน์ หรือตามพื้นที่วัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละพื้นที่ โดยผู้ที่จะเป็นสมาชิกก็คือ ชาวบ้านในหมู่บ้าน ตำบลหรือพื้นที่นั้นๆ

"กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน" เน้นความยืดหยุ่นคล่องตัว แต่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก เปิดเผยโปร่งใส มีแผนงานที่ตรวจสอบได้โดยมี "คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน" (ที่สมาชิกเลือกขึ้นมา) เป็นผู้บริหาร วางหลักเกณฑ์กติกา เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ตั้งแต่เกิด จนตาย เช่น ค่าคลอดบุตร ค่ารักษาพยาบาล เงินสงเคราะห์ยามชรา ค่าทำศพ ฯลฯ หรือการนำเงินกองทุนไปบริหารจัดการเพื่อให้เกิดดอกผลในลักษณะต่างๆ ตามที่เห็นร่วมกัน ซึ่งหลักเกณฑ์ของแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันออกไป

เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน มีความเข้มแข็งสามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายในแต่ละจังหวัด อาจมีกลไกเพื่อการเชื่อมโยงสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับจังหวัดขึ้น จากนั้นในแต่ละจังหวัดก็เชื่อมโยงไปสู่ระดับภาค โดยให้มี "คณะอนุกรรมการประสานงานสนับสนุน พัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน" ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของแต่ละระดับ ในการเชื่อมโยงสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนสวัสดิการชาวบ้านในพื้นที่ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรพัฒนาต่างๆ ในท้องถิ่น

2. โครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน เป็นกลไกกลาง ที่สนับสนุนการดำเนินงานแก้กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน ในระดับพื้นที่ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหน้าที่ ดังนี้คือ

1) เป็นกลไกประสานสนับสนุนการจัดสวัสดิการชาวบ้าน ให้เป็นโครงสร้างระบบสวัสดิการของชุมชนท้องถิ่น ที่ชุมชนเป็นเจ้าของการพัฒนาขยายผลให้กว้างขวาง และพัฒนา เป็นนโยบายของประเทศ

2) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากองทุนสวัสดิการ ที่ชาวบ้านและองค์กรปกครองท้องถิ่นร่วมกัน ดำเนินการโดยชาวบ้านมีบทบาทสำคัญ และเชื่อมโยง กับระบบของหน่วยงานต่างๆ

3) รับผิดชอบเผยแพร่การสร้างสำนึกของชาวบ้านในการ ตระหนักรู้และพึ่งตนเอง ผ่านกระบวนการสวัสดิการ ชาวบ้าน

4) ให้การสนับสนุนทางการเงินเพื่อการจัดสวัสดิการ แก่กองทุนสวัสดิการชาวบ้านในส่วนที่เกินความสามารถ ของกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน

5) สนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ ชาวบ้านที่เชื่อมโยงกับระบบสวัสดิการของภาครัฐและอื่นๆ

สวัสดิการชาวบ้าน

"โครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน" จะมี "คณะกรรมการโครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน" เป็นกลไกบริหารจัดการ โดยมีโครงสร้างการดำเนินงาน ดังนี้

ความสัมพันธ์ของระบบสวัสดิการชาวบ้าน

ระดับการจัดการ	ภารกิจ	เงินกองทุน	ลักษณะการให้สวัสดิการ
1. กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน	- บริหารกองทุนระดับพื้นที่ - จัดสวัสดิการให้กับสมาชิก - ส่งเสริมความร่วมมือของชาวบ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการ	- สมาชิกสมทบ - หน่วยงานทั้งรัฐและเอกชนสมทบ - องค์กรท้องถิ่นสมทบ - รายได้อื่นๆ เช่น กำไรจากการจัดงาน ฯลฯ	เป็นสวัสดิการพื้นฐานตั้งแต่เกิดจนตาย ได้แก่ ค่าคลอดบุตร/ทุนการศึกษาเด็ก/ที่อยู่อาศัย, ค่ารักษาพยาบาล, เงินบำนาญผู้สูงอายุ, เงินฌาปนกิจ, ค่าทำศพ, เงินเยี่ยมไม่คิดดอกเบี้ย (ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละกองทุน)
2. โครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน	- พัฒนากองทุนสวัสดิการชาวบ้าน - กำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน - สนับสนุนเงินกองทุนแก่กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน - สนับสนุนด้านข้อมูล, การเรียนรู้ - ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ	- หน่วยงานภาครัฐ - งบบริจาค - หน่วยงานอื่นๆ สมทบ - รายได้อื่นๆ	สนับสนุนทางการเงิน เพื่อจัดสวัสดิการในส่วนที่เกินความสามารถของทุนสวัสดิการชาวบ้าน

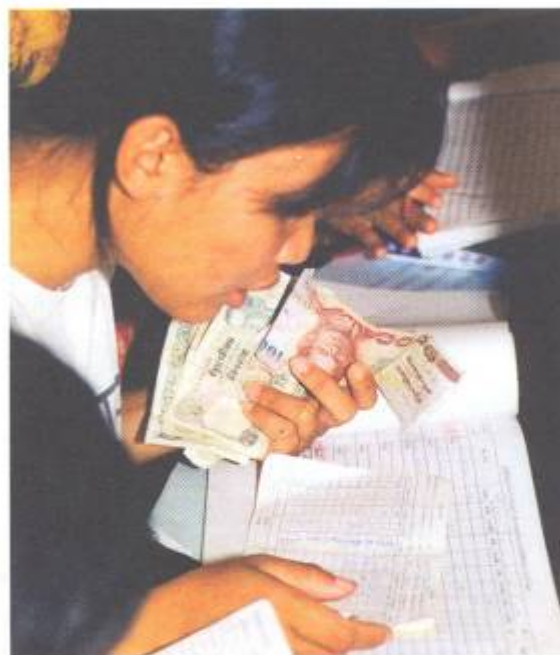
เป้าหมายการดำเนินงานของโครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน

‘สวัสดิการชาวบ้าน’ นับเป็นสวัสดิการพื้นฐานซึ่งจะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน ได้รับการสนับสนุนการพัฒนาความเข้มแข็งและงบประมาณเบื้องต้นจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและศูนย์ประสานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน(ศคจ.ปชช.) ซึ่งในอนาคตจะขยายฐานการสนับสนุนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นภาคีความร่วมมือสามฝ่าย คือ ภาคชุมชน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (นโยบาย) และภาคหน่วยงานในท้องถิ่น เพื่อทำงานร่วมกันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้านที่ชุมชนเป็นหลัก

จะเข้าร่วมกองทุนได้อย่างไร ?

1. ต้องมีกลุ่มก่อการดีขึ้นในท้องถิ่นเพื่อเป็นแกนนำในการก่อตั้งกองทุน โดยอาจประสานงานหรือหาหรือร่วมกันระหว่างผู้นำจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่มาทำงานร่วมกัน วางกฎเกณฑ์กติการ่วมกัน พร้อมระดมเงินสมทบจากสมาชิก หรืออาจเป็นเงินสมทบในลักษณะอื่นซึ่งในระยะก่อตั้งอาจไม่ครบทุกหมู่บ้านก็ได้ แล้วค่อยๆ พัฒนาชวนออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น พร้อมประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นให้มาทำงานร่วมกัน ซึ่ง "กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน" นั้นควรจะมี

- มีโครงสร้างและการบริหารที่เป็นระบบ
- มีการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา ที่ชัดเจน
- มีฐานสมาชิกที่กว้างมากพอ
- มีการประสานกับองค์กรท้องถิ่น ให้มาทำงานหรือสมทบเงินเข้ากองทุน
- มีการบริหารงานที่มีส่วนร่วมของสมาชิก และมีความโปร่งใส

2. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกล้วนชาวบ้านจะต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ เพียงเขียนใบสมัครไว้ ณ กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน พร้อมสมทบเงินเข้ากองทุนตามวิธีการที่กองทุนกำหนด พอครบหนึ่งเดือนก็นำมาจ่ายให้กองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ อาจจัดสรรผลกำไรของกลุ่มมาจ่ายเป็นเงินสมทบแทนสมาชิกก็ได้ รวมทั้งสมาชิกต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับกองทุนอย่างสม่ำเสมอ ก็จะได้รับสวัสดิการตามระเบียบของกองทุน

ระบบสวัสดิการชาวบ้านที่นำไปสู่ความมั่นคงในชีวิต

สวัสดิการ คือ ความมั่นคงในชีวิต ดังนั้น ลำพัง “เงิน” ที่ร่วมกันสมทบตั้งเป็นกองทุน เพื่อนำไปจัดสวัสดิการให้แก่นักตั้งแต่เกิดจนตายนั่น ไม่อาจนำมาซึ่งความมั่นคงในชีวิตได้ แต่ “ระบบสวัสดิการชาวบ้าน” จะต้องประกอบด้วย สวัสดิการอย่างหลากหลายที่จะบูรณาการเข้าด้วยกัน เช่น

- ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน นำมาซึ่งความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นสวัสดิการทางสังคมที่ทุกคนมีให้แก่กัน

- การร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ป่าชุมชน การอนุรักษ์ลุ่มน้ำ ชายฝั่ง นำมาซึ่งแหล่งอาหารและสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นสวัสดิการที่ธรรมชาติให้มา เพื่อคนอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างพึ่งพาต่อกัน

- การปรับวิถีคิดการทำเกษตรกรรมไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืนด้วยความเป็นอยู่ที่พอเพียง เป็นแหล่งอาหารที่ยั่งยืน พื้นที่ธรรมชาติกลับคืนมา ตลอดจนการนำภูมิปัญญา และทรัพยากร ในท้องถิ่นผลิตเป็นสินค้าแทนการซื้อจากภายนอก ด้วยแนวทางเช่นนี้ก็จะเกิดระบบสวัสดิการชาวบ้านอย่างบูรณาการและยั่งยืน เป็นการสร้างความมั่นคงในชีวิตได้อย่างแท้จริง

สิ่งที่ได้มากกว่าสวัสดิการคืออะไร

การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวบ้านไม่เพียงทำให้ขบวนการองค์กรชุมชนเป็นเจ้าของสวัสดิการร่วมกันเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดมิติใหม่ ๆ ของการจัดสวัสดิการชุมชน ที่ทุกคนร่วมกันสร้าง หลายประการด้วยกัน

- ก่อให้เกิดกองทุนสวัสดิการในการดูแลช่วยเหลือบนพื้นฐานของความผูกพัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน สมาชิก เป็นทั้งผู้ให้อย่างมีคุณค่าและผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี

- เป็นการสนับสนุนการจัดระบบสวัสดิการของขบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันทุกระดับ โดยมีองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการ และมีส่วนร่วมจากภาคีพัฒนา

- สร้างบทเรียน/องค์ความรู้ กระตุ้นให้เกิดกองทุนและกลไกความร่วมมือ ช่วยเหลือกันเองในทุกระดับ ขยายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ และพัฒนาเป็นนโยบายการจัดระบบสวัสดิการชาวบ้านต่อไป

ต้องการทราบรายละเอียดเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

□ หน่วยพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

2044/28-33 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ แขวงบางกะปิ

เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทร. 0-2718-0911 โทรสาร 0-2718-0937 , 0-2716-6001

□ สำนักงานปฏิบัติการทุกภาค

• สำนักงานปฏิบัติการภาคเหนือ

607 ถนนเจริญราษฎร์ ตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง

จังหวัดเชียงใหม่ 50000

โทร./โทรสาร 0-533-6722-3

• สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้

62/17-18 ถนนสี่แยกเอเชีย ตำบลเขาเจ็ยก อำเภอเมือง

จังหวัดพัทลุง 93000

โทร. 0-7461-1980 โทรสาร 0-7461-7559

• สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

295 หมู่ 13 ถนนศูนย์ราชการ ตำบลในเมือง

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 0-4324-1851-2 ต่อ 11

โทรสาร 0-4324-1851 ต่อ 12

• หน่วยปฏิบัติการพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล

2044/28-33 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ แขวงบางกะปิ

เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทร. 0-2314-3645-7 โทรสาร 0-2319-3816

• หน่วยปฏิบัติการพื้นที่ภาคตะวันตก

65/255 ถ.ศทธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง

จังหวัดราชบุรี 70000

โทร. 0-3232-2653 โทรสาร 0-3232- 2673

• หน่วยปฏิบัติการพื้นที่ภาคตะวันออก

204/15 ถนนกฤษณจินทร์ ตำบลทางเกวียน

อำเภอแกลง จังหวัดระยอง 21110

โทร./โทรสาร 0-3867-4095

• หน่วยปฏิบัติการพื้นที่ภาคกลางตอนบน

76/48 หมู่ 5 ตำบลคันโพธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี

จังหวัดสิงห์บุรี 16000

โทร. 0-3652-4450

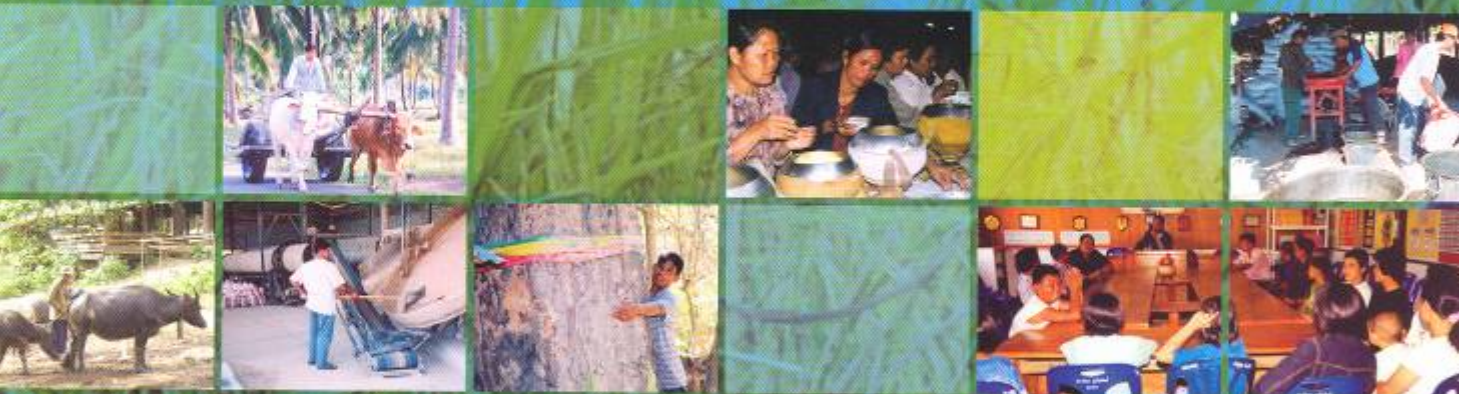
โทรสาร 0-3652-4451

เน้นความยั่งยืนคลองตัว
แต่มีการบริหาร จัดการที่ดี ให้ความสำคัญกับ
การมีส่วนร่วมของสมาชิก เปิดเผยโปรงใส
มีแผนงานที่ตรวจสอบได้

ล่ำพั้ง "เงิน" ไม่ทำให้คนมีความมั่นคงในชีวิตได้
แต่ระบบสวัสดิการชาวบ้านจะต้องบูรณาการทุน
ที่หลากหลายในชุมชนเข้าด้วยกัน

ส่วนประชาสัมพันธ์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2044/28-33 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ แขวงบางกะปิ

เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทร. 0-2314-3645 - 7 โทรสาร. 0-2318-6277

Homepage : <http://www.codi.or.th>

E-mail : codi@codi.or.th